

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.226.1

О. М. Смірнова,
к. е. н., доцент, завідувач науково-дослідного відділу вивчення міжнародного досвіду та європейської інтеграції
М. В. Стадник,
м. н. с. відділу економіко-математичного моделювання, аналізу та прогнозів
Науково-дослідного інституту фінансового права, Національний університет ДПС України, м. Ірпінь

ОЦІНКА РОЛІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

О. М. Smirnova,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of department of Research of International Experience and European Integration
M. V. Stadnyk,
Junior Research Fellow
Research Institute of Financial Law, National University of State Tax Service of Ukraine, Irpin

ASSESS OF THE ROLE OF CORPORATE INCOME TAX IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

В статті зроблено спробу проаналізувати залежність частки податку на прибуток підприємств у доходах Зведеного бюджету України та ВВП від розміру ставки податку у порівнянні з країнами Європейського союзу, внаслідок чого зроблено висновок про часткову відповідність українських реалій європейським тенденціям. На фоні значної кількості збиткових підприємств та досить песимістичних очікувань щодо перспектив розвитку їх ділової активності проведено паралелі із обсягами наданих податкових пільг з податку на прибуток та втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування. Доведено, що співвідношення розмірів втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування та обсягів капітальних інвестицій і ресурсів, що спрямовані на інновації суб'єктами підприємницької діяльності, не демонструють чіткої взаємозалежності, що перешкоджає можливості компенсації даних втрат у довгостроковій перспективі. На підставі проведеного дослідження було надано пропозиції щодо вдосконалення оподаткування прибутку підприємств з метою підвищення ефективності функціонування податку на прибуток при збереженні його як важливого джерела доходів бюджету та забезпечення економічного зростання та виробництва.

This article consist of analyze of dependence of revenues of corporate income tax in the Consolidated Budget of Ukraine from and GDP from the size of the tax rate in comparison with the European Union. As a result was concluded that situation in Ukraine meets Europeans trends partly. It was conducted parallels between a large number of loss-making enterprises and an amount of the tax exemptions for corporate income tax and the budgetary losses from them. It was shown that the amounts of the budgetary losses and volumes of capital investments are independent quantities. It can be a reason of the probability of impossibility of compensation of these losses in the future.

It was provided suggestions for the improving the administration of the corporate income tax for the increase of the efficiency of the income tax as the important source of revenue and economic growth and production.

Ключові слова: *податок на прибуток підприємств, фінансовий результат до оподаткування, податкові пільги, втрати від надання податкових пільг, капітальні інвестиції.*

Keywords: *corporate income tax, financial result before taxation, tax exemptions, losses from tax exemptions, capital investment.*

Постановка проблеми: Податок на прибуток є одним з найважливіших джерел фінансування загальнодержавних потреб, тому аналіз його надходжень становить основу для визначення ефективних моделей управління зведеним фінансовим планом держави в частині податкових надходжень.

Динамічний розвиток економіки України потребує постійного приведення структури податкової системи у відповідність до економічних умов. Тому виникає необхідність у пошуку оптимального інструментарію податкової політики, зокрема щодо оподаткування капіталу, який би відповідав рівню розвитку економічної системи, стадії нагромадження капіталу та його розподілу між економічними агентами.

Саме тому, на нинішньому етапі розвитку України, коли основним мотивом економічної політики повинна бути безпосередня орієнтація держави на зростання добробуту суспільства, активізацію підприємницької діяльності та підвищення інвестиційної привабливості країни, своєчасність критичного аналізу факторів, що впливають на динаміку надходжень з податку на прибуток, не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фіскальної ефективності з податку на прибуток та проблематиці його адміністрування присвячено багато робіт провідних вітчизняних науковців: В. Л. Андрущенко [1], З. С. Варналія [2], Т. І. Єфіменко [3], В. М. Мельника [4], Д. М. Серебрянського [2], А. М. Соколовської [5], Л. Л. Тарангул [6] та ін.

Згаданими вченими зроблено значний внесок у аналіз взаємозв'язку динаміки податкових надходжень, показників соціально-економічного розвитку країни та рівня підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Метою статті є проведення паралелей між фіскальною ефективністю податку на прибуток підприємств та фінансовим станом суб'єктів підприємницької діяльності для виокремлення напрямів досягнення балансу інтересів учасників податкових відносин.

Вклад основного матеріалу: Податок на прибуток підприємств є одним з чотирьох основних бюджетоутворюючих податків поряд з податком на додану вартість, податком на доходи фізичних осіб та акцизним податком. І хоча протягом останніх років його частка у ВВП та доходах Зведеного бюджету перманентно коливається у незначному діапазоні, останніми роками спостерігається тенденція до її зниження (рис. 1).

На нашу думку, це обумовлено тим, що в централізовано-плановій та трансформаційній економіці основне джерело доходів бюджету – це надходження від державних підприємств або оподаткування капіталу. В умовах ринкової економіки, враховуючи вплив на мобільність капіталу глобалізаційних та інтеграційних процесів, бюджетне значення податку на прибуток підприємств поступово зменшується з одночасною переорієнтацією на оподаткування доходів фізичних осіб.

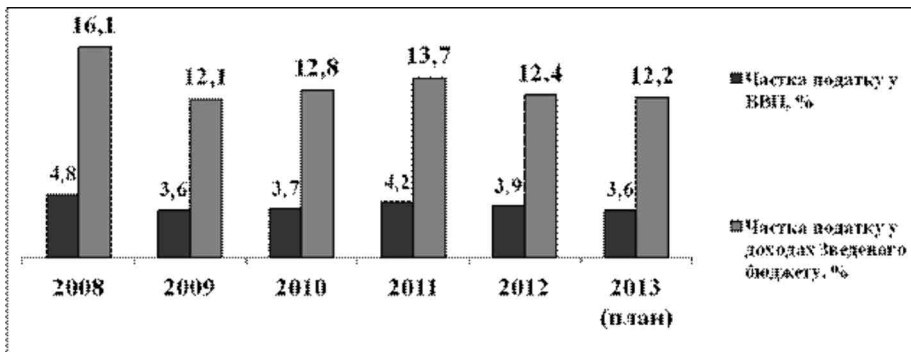

Рис. 1. Динаміка частки податку на прибуток у ВВП та у доходах Зведеного бюджету України, %*

*Джерело: складено на основі даних Рахункової палати України та Міністерства фінансів України.

Продемонстроване на рис. 1 падіння частки податку у ВВП у 2012–2013 рр. до рівня посткризового 2009 р. можна спробувати пояснити зниженням ставки. Так, за період з 1995 по 2013 р. ставка з податку скоротилася на 11 відсоткових пунктів (з 30 % до 19 %). Така ситуація повністю відповідає європейським тенденціям, що ми оцінюємо позитивно (рис. 2) [7].

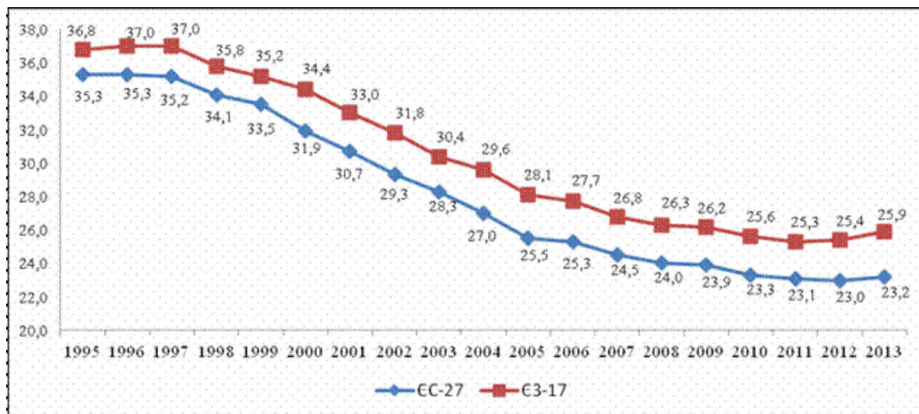

Рис. 2. Ставки податку на доходи корпорацій у 1995–2013 рр., %*

*Джерело: складено на основі даних Eurostat: Taxation trends in the European Union.

Зокрема, як видно з рис. 2, за період з 1995 по 2013 р. середня ставка з податку на прибуток по країнах ЄС-27 скоротилася майже на 12 відсоткових пунктів. З іншого боку, частка податку у ВВП для більшості країн майже не знизилася або знизилася незначним чином (табл. 1).

Таблиця 1.
Динаміка частки корпоративного прибуткового податку у ВВП у країнах ЄС у 2000–2011 рр., %*

Країни	Роки	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011	Різниця 2000–2011
Бельгія		3,2	3,0	3,1	3,6	3,3	2,5	2,7	3,0	-0,2
Болгарія		2,7	3,0	2,5	2,1	3,2	2,6	2,0	1,9	-0,8
Чехія		3,3	4,2	4,4	4,6	4,2	3,5	3,4	3,4	0,0
Данія		3,3	2,9	3,2	4,4	3,3	2,3	2,8	2,8	-0,5
Німеччина		2,9	1,6	2,2	2,9	2,7	2,0	2,2	2,6	-0,4
Естонія		0,9	1,1	1,7	1,5	1,6	1,9	1,4	1,3	0,4
Ірландія		3,7	3,7	3,7	3,9	2,9	2,4	2,5	2,4	-1,4
Греція		4,1	3,4	3,0	2,7	2,5	2,5	2,5	2,1	-2,0
Іспанія		3,1	3,3	3,5	4,2	2,9	2,3	1,9	1,9	-1,3
Франція		2,8	2,6	2,4	2,9	2,7	1,3	1,9	2,3	-0,5
Італія		2,4	2,7	2,4	2,9	3,1	2,5	2,4	2,3	-0,2
Австрія		2,2	2,4	2,4	2,3	2,6	1,9	2,0	2,3	0,1
Польща		2,4	2,0	2,2	2,4	2,7	2,3	2,0	2,1	-0,3
Португалія		3,7	3,3	2,9	2,9	3,7	2,9	2,8	3,2	-0,5
Румунія		3,0	2,6	3,2	2,8	3,0	2,7	2,3	2,2	-0,8
Словенія		1,2	1,6	1,9	3,0	2,5	1,8	1,9	1,7	0,5
Словаччина		2,6	2,5	2,6	2,9	3,1	2,5	2,5	2,4	-0,2
Фінляндія		5,9	4,2	3,5	3,4	3,5	2,0	2,5	2,7	-3,2
Швеція		3,8	2,0	2,9	3,6	2,9	3,0	3,4	3,4	-0,3
Велика Британія		3,6	2,9	2,9	3,9	3,6	2,8	3,1	3,1	-0,5
Ісландія		8,9	8,1	9,8	12,7	12,2	9,1	10,0	10,7	1,7
Норвегія		1,1	0,8	1,2	2,4	2,0	1,8	1,1	1,9	0,8

*Джерело: складено на основі Eurostat: Taxation trends in the European Union.

З даних табл. 1 видно, що за 11 років найбільше зниження частки податку на прибуток корпорацій у ВВП відбулося у таких країнах, як Фінляндія, Мальта, Нідерланди, Ісландія та Греція. Проте частка податку у ВВП, що дорівнює (перевищує) 4 % аналогічно Україні, має місце лише у країнах із елементами офшорних юрисдикцій, а саме: Мальта, Люксембург, Кіпр та Ісландія. Наприклад, на Кіпрі зареєстровано приблизно 320 тис. компаній, що є значним показником для країни з населенням близько одного мільйона осіб [8]. Одночасно фінансова криза у Республіці Кіпр у березні 2013 р., що призвела до паралічу банківської системи країни та

створила загрозу дефолту країни, підтверджує нерациональність орієнтації виключно на кількісні показники розвитку підприємств.

У зв'язку з цим для досягнення пріоритетів державної політики, спрямованих на поліпшення бізнес-середовища в Україні, Президентом України поставлено завдання подальшого реформування регуляторної сфери в напрямі забезпечення ефективного правозастосування прийнятих нормативно-правових актів на тлі зменшення кількості та тривалості адміністративних процедур, що стане основою і стимулом для підприємницької діяльності у країні та підвищення конкурентоспроможності підприємництва на зовнішньому і внутрішньому ринках, інтенсифікації інвестиційно-інноваційної діяльності та створення нових робочих місць [9].

Враховуючи зазначене, скорочення частки податку у ВВП та у зведеному бюджеті країни, на нашу думку, пояснюється загальною несприятливою макроекономічною ситуацією. Мається на увазі наступне [10]:

- незначне зростання реального ВВП у 2012 р. – приріст склав лише 0,2 %, замість запланованих 3,9 %;
- зменшення обсягів промислового виробництва. Так, індекс виробництва промислової продукції у 2012 р. становив 98,2 % порівняно з 107,6 % у 2011 р.;
- дефіцит державного бюджету в розмірі 53,5 млрд грн або 137,7 % граничного розміру, встановленого Законом України «Про державний бюджет на 2012 р.»;
- перевищення обсягів запозичень над погашенням, порівняно з 2011 р., на 19,1 %. Також в 2013 р. країна повинна сплатити за зовнішніми зобов'язаннями

близько 9 млрд доларів США, у т. ч. 6 млрд доларів США за кредитами МВФ. До кінця 2013 р., як зазначається в Програмі управління державним боргом, затвердженій наказом Міністерства фінансів України № 277 від 21.02.2013 р., очікуваний обсяг державного боргу (прямого) складе 483,32 млн грн, тобто приблизно 30,6 % від ВВП;

– негативне торговельне сальдо. Так, різниця між вартістю ввезених і експортованих товарів/послуг у 2012 р. сягнула 9 % ВВП, що вище, ніж показник кризового 2008-го (8% ВВП);

- енергозалежність країни і нестабільна ситуація на світових ринках металургії та хімічного виробництва тощо.

Наші висновки підтверджуються темпами приросту надходжень з податку (рис. 3).

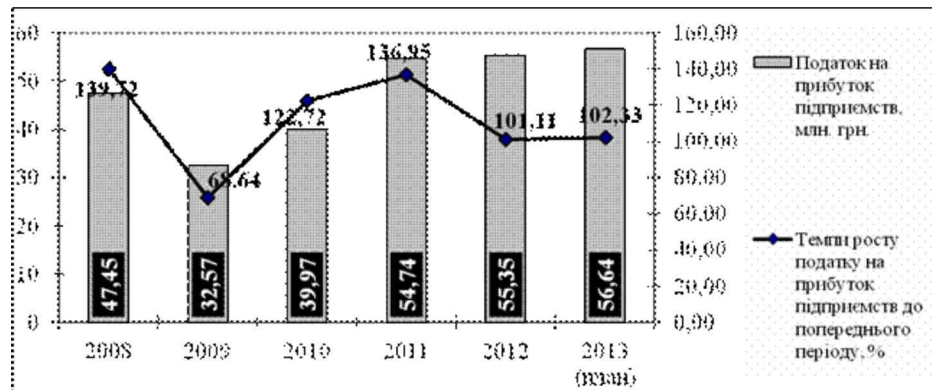

Рис. 3. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств у 2008–2013 рр.*

*Джерело: складено на основі даних Міністерства фінансів України та Державного комітету статистики України.

З рис. 3 видно, що найменший приріст надходжень, порівняно з попереднім періодом спостерігався у 2009 р., тобто у пік фінансово-економічної кризи, коли задеклароване суб'єктами підприємницької діяльності від'ємне значення об'єкта оподаткування за підсумками 2009 р. становило 49,4 млрд грн. У 2010–2012 рр. мав місце незначний темп приросту надходжень, проте стабільність у сплаті податку на прибуток вказує на те, що підприємства України поступово покращують результативні показники діяльності.

Також спрацьовує стимулюючий ефект новачій відповідно до логіки Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», який у довгостроковій перспективі повинен стати основним каталізатором соціально-економічного розвитку та підвищення інвестиційної привабливості країни.

Проте у короткостроковому періоді є певні труднощі – зокрема плани державного бюджету за доходами за підсумками 9 місяців 2013 р. не виконані на 4,5 %, або на 11,7 млрд грн (табл. 2) [11].

Таблиця 2.
Статті державного бюджету, план надходжень за якими не виконано за 9 місяців 2013 р.*
(млрд грн)

	Факт	Відхилення від плану, млрд грн	Відхилення від плану, %
Податок на прибуток	42,2	- 1,1	-2,6
Частка чистого прибутку*	1,2	-1,1	-47,8
ПДВ із ввезених на територію України товарів	72,3	-7,1	-8,9
ПДВ з вироблених в Україні товарів	63,6	-5,3	-7,7
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	20,8	-1,9	-8,6
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів	4,8	-1,4	-23,0
Премії за угодами**	0,2	-1,3	-86,7
Заборгованість ПЕК	0,2	-1,2	-84,3
Імпортне мито	9,7	-1,0	-9,6

* державних чи комунальних підприємств, яка перераховується до бюджету;

** неподаткові надходження від інших міністерств і відомств.

*Джерело: складено на основі [11]

З даних, наведених у табл. 2, видно, що за 9 місяців 2013 р. надходження з податку на прибуток підприємств відстають від закладених у бюджет показників, хоча й не настільки критично, як щодо ПДВ та акцизного податку. В даній ситуації досить цікавим завданням виступає дослідження динаміки податкових пільг з податку на прибуток та її кореляції із підприємницькою активністю, оскільки призводять до значних втрат бюджету у короткостроковому періоді, саме податкові пільги повинні стимулювати розвиток економіки країни у довгостроковому. Відсутність такого зв'язку свідчить про доцільність критичного перегляду пільг з метою їх скорочення для компенсації бюджетних витрат.

Зауважимо, що питання надання пільг є досить дискусійними. Серед науковців не досягнуто консенсусу щодо сутності поняття «податкова пільга», ознак, що їм притаманні, їх впливу на економічний розвиток тощо. Враховуючи це, скористаємося для цілей нашого дослідження методикою Міністерства доходів і зборів України, оскільки з метою належної організації справляння податку на прибуток та забезпечення однакового підходу до порядку визначення втрат бюджету від застосування податкових пільг листом від 06.06.2012 р. за № 15709/7/15-1217 «Про пільги з податку на прибуток» було доведено Методичні рекомендації щодо визначення втрат бюджету від застосування пільг з податку на прибуток (далі – Рекомендації). Також Міністерство доходів і зборів України регулярно оприлюднює Довідники податкових пільг (далі – Довідник), дані якого використовуються платниками при заповненні звіту про суми отриманих податкових

пільг за формою, затвердженою постановою Кабміну України від 27.12.2010 р. № 1233.

При цьому до 01.04.2013 р. пільги з податку на прибуток групувалися в Довіднику за двома ознаками:

- А – пільги, що не призводять до втрат бюджету;
- V – пільги, що призводять до втрат бюджету.

Проте для простоти групування податкових пільг було прийнято рішення про формування двох окремих довідників пільг. Тому станом на 01.10.2013 р. платники податку на прибуток, а також податкові органи використовують:

- Довідник № 68/1 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету;
- Довідник № 68/2 інших податкових пільг.

Відповідно до Рекомендацій, зокрема розділу 2 «Механізм визначення пільг з податку на прибуток та втрат бюджету», під податковими пільгами розуміються суми звільнень від оподаткування прибутку, у т. ч. звільнення від оподаткування доходу неприбуткових установ та організацій. А до втрат бюджету призводять ті податкові пільги, які мають безпосередній зв'язок із особливостями формування доходів та витрат платника, а також прибутку нерезидентів з урахуванням положень міжнародних договорів України. Проаналізуємо ці показники у динаміці (табл. 3).

Таблиця 3.
Сума пільг з податку на прибуток підприємств та втрат бюджету від їх надання*
(млн грн)

Рік	Кількість пільговиків, осіб	Кількість отриманих пільг, осіб	Сума наданих пільг з податку на прибуток	Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування
2010	1 525	1 574	26 991,14	2 097,54
2011	5 469	6 381	47 559,71	15 409,59
2012	4 334	4 974	25 868,41	15 108,78

*Джерело: складено на основі даних Державного комітету статистики України та Міністерства доходів і зборів України

З табл. 3 видно, що з прийняттям Податкового кодексу України (далі – ПКУ) за 9 місяців 2011 р. (норми розділу III ПКУ набрали чинності з 01.04.2011 р.) кількість отриманих платниками пільг з податку на прибуток збільшилась у 4 рази, а темп приросту втрат бюджету становив 635,35 % при прирості надходжень з податку на прибуток у 136,95 %. Очевидно, що це не могло не вплинути на обсяги надходжень з податку.

Проте аналогічний підхід продовжив мати місце у 2012 р. І хоча темп приросту суми наданих пільг у 2012 р. до 2011 становив 45,61 %, втрати бюджету внаслідок надання пільг з податку залишилися на рівні 2011 р. При цьому вірогідність компенсації витрат бюджету на надання пільг у довгостроковій перспективі за рахунок трансформації суб'єктами підприємницької діяльності вивільнених коштів у капітальні інвестиції та вкладень у інноваційну діяльність є незначною, що підтверджує наші висновки щодо доцільності скорочення обсягів наданих пільг (табл. 4).

Таблиця 4.
Перспективи компенсації втрат бюджету внаслідок пільг з податку на прибуток підприємств*
(млн грн)

Показник	2009	2010	2011	2012
Втрати бюджету внаслідок надання податкових пільг	2 023,95	2 097,54	15 404,59	15 108,78
Темп росту, %	–	103,6	734,4	98,1
Сума наданих пільг з податку на прибуток	30 653,06	26 991,14	47 559,71	25 868,41
Темп росту, %	–	88,1	176,2	54,4
Обсяг капітальних інвестицій,	192 878,02	189 060,64	259 932,28	263 727,71
Темп росту, %	–	98,1	137,5	101,5
Обсяг ресурсів, що спрямовані на інноваційну діяльність (за вирахуванням коштів держбюджету)	7 949,90	8 045,58	14 333,89	11 480,65
Темп, росту, %	–	101,2	178,2	80,1

*Джерело: розраховано на основі даних Державного комітету статистики України та Міністерства доходів і зборів України.

Дані, наведені у табл. 4, дають змогу зробити висновок, що співвідношення розмірів втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування та обсягів капітальних інвестицій і ресурсів, що спрямовані на інновації, не демонструють чіткої взаємозалежності. Так, динаміка втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування є зростаючою (виняток мав місце у 2012 р., де обсяг втрат та наданих пільг залишався майже на рівні 2011 р.).

При цьому темп приросту обсягів капітальних інвестицій становив 1,5 %, а вкладені в інновації кошти суб'єктів господарювання зменшилися на 19,9 %. Така ситуація, на нашу думку, є свідченням використання вивільнених коштів суб'єктами господарювання не на розвиток виробництва, а на задоволення поточних матеріальних потреб, що фактично є нерациональним «проїданням» бюджетних коштів. Іншими словами, це прояв «економічної ренти», коли вигода отримується не в конкурентних умовах, а завдяки доступу до державних ресурсів.

Саме тому з 2013 р. почали проводитися дії щодо критичного перегляду ефективності і економічної вигоди надання пільг з податку. Зокрема, у рамках перегляду системи податкових пільг в Україні Кабінет Міністрів України планує ініціювати скасування близько половини існуючих пільг з податку на додану вартість і податку на прибуток, внаслідок чого очікується збільшення доходів державного бюджету у розмірі 15–20 млрд грн [12].

Актуальність такого кроку підтверджує статистика збиткових підприємств (табл. 5).

Таблиця 5.
Фінансові результати до оподаткування з розподілом на великі, середні та малі підприємства за регіонами*
(млн грн)

Показник	Категорія підприємств	Фінансовий результат			% у загальній кількості підприємств		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012
Підприємства, які одержали прибуток	Україна	189 640,8	255 545,9	248 035,9	59,0	65,1	64,5
	великі	17 278,4	131 043,5	96 928,6	68,3	69,2	70,0
	середні	87 592,4	87 526,8	111 313,2	63,4	66,3	66,2
	малі	27 770,0	36 975,6	39 794,1	58,6	65,0	64,4
Підприємства, які одержали збиток	Україна	135 235,1	136 940,3	172 365,7	41,0	34,9	35,5
	великі	45 807,3	38 471,4	59 746,4	31,7	30,8	30,0
	середні	46 010,7	56 436,0	63 571,2	36,6	33,7	33,8
	малі	43 417,1	42 032,9	49 048,1	41,4	35,0	35,6
Фінансові результати до оподаткування	Україна	54 405,7	118 605,6	75 670,2	–	–	–
	великі	28 471,1	92 572,1	37 182,2	–	–	–
	середні	41 581,7	31 090,8	47 742,0	–	–	–
	малі	-15 647,1	-5 057,3	-9 254,0	–	–	–

*Джерело: складено на основі даних Державного комітету статистики України.

На основі даних табл. 5 можна зробити висновок, що переважно збитковими є середні та малі підприємства із рівнем збитковості у 33,8 та 35,6 % відповідно. Ми вважаємо дану ситуацію несприятливою, оскільки левова частка сплаченого до бюджету податку на прибуток підприємств належить саме даним категоріям підприємств.

Проте позитивно є тенденція до зменшення їх кількості – у 2012 р. збиткові підприємства становили 35,5 % проти 41 % у 2010 р. У світлі цього Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 р. № 641-р «Про схвалення Концепції загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 рр.» є надзвичайно актуальним і затребуваним для подальшого розвитку підприємництва в Україні.

Викликають занепокоєння й очікування підприємств різних видів діяльності щодо перспектив їх ділової активності у III кварталі 2013 р. (табл. 6). Як видно з табл. 6, очікування підприємств є досить песимістичними, а поточний фінансовий стан респонденти оцінюють в основному задовільно.

Таблиця 6.
Очікування підприємств щодо перспектив розвитку ділової активності у III кварталі 2013 р.
(абсолютний показник)*

Критерії	Промисловість	С/г	Будівництво	Транспортні підприємства	Торгові підприємства
Поточний фінансово-економічний стан					
добрий	8	19	5	9	19
задовільний	65	72	56	52	54
поганий	27	9	39	29	27
Фінансово-економічний стан підприємств у III кв. 2013 р. порівняно з II кв. 2013 р.					
покращиться	28	31	34	35	38
не зміниться	59	59	55	54	51
погіршиться	12	10	11	11	11

*Джерело: складено на основі даних Державного комітету статистики України.

В світлі цього стратегія реформ, спрямованих на модернізацію всіх сфер суспільного життя, повинна реалізовуватися й далі. Як зазначається у щорічному Посланні Президента України до Верховної ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році», «світова економіка на початку 2013 р. не пододала стагнацію. Провідні економічні центри демонструють нестабільне зростання або залишаються у стані рецесії. Глобальний попит на ключові товари українського експорту також залишатиметься низьким. При цьому конкурентна боротьба на світових ринках стає дедалі жорсткішою. За таких умов для того, щоб забезпечити усталений соціально-економічний розвиток, Україні необхідно активізувати пошук внутрішніх резервів, прискорити модернізацію виробництва, підвищити його конкурентоспроможність» [9].

Ці висновки підтверджуються позиціями України у рейтингу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, які протягом 2009–2014 рр. залишаються досить низькими, не маючи стабільної тенденції до покращення (табл. 7) [13, 14].

Ми розуміємо, що не можна довіряти даним рейтингів безумовно, оскільки кожен з них може мати як об'єктивні, так і суб'єктивні недоліки. Однак з рівнозначною часткою помилки для всіх країн дослідження має і реальну оцінку ситуації, причому в порівняльних умовах.

Таблиця 7.
Показники України у рейтингах конкурентоспроможності 2009–2014 рр.*

Показник	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Ефективність витрачання бюджетних коштів	114	131	125	128	143
Економіка ренти	115	129	126	117	122
Інтенсивність конкуренції на внутрішньому ринку	111	118	120	104	106
Витрати на інноваційні дослідження	68	69	75	104	112
Загальна кількість країн у рейтингу	133	139	142	144	148

*Джерело: складено на основі даних The Global competitiveness Report 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Роль податку на прибуток підприємств є досить важливою у розвитку економіки України. З прийняттям ПКУ даний податок був суттєво реформований, в т. ч. в частині зменшення ставки та збільшення кількості наданих податкових пільг. Однак, ми вважаємо, що подальше зниження ставки податку на прибуток підприємств до 16 % у 2014 р. може нести у собі загрози виконання дохідної частини бюджету країни, особливо враховуючи фіскальне значення податку. Настільки низька ставка з податку (одна з найнижчих у Європі) при незмінності інших умов може не дати очікуваного економічного ефекту, як це вже відбулося із податковими пільгами, які, призводячи до значних втрат бюджету, не стали каталізатором економічного розвитку країни. Тобто формальне скорочення податкового навантаження на підприємства ще не гарантує появу серйозних інвестиційних стимулів, оскільки для цього потрібно провести значно глибші реформи.

На нашу думку, серед першочергових заходів доцільно виділити:

- відмова від зниження ставки до 16 % на період вимушеного позичання коштів у міжнародних організацій;
- подальші конструктивні кроки в напрямі гармонізації податкового та бухгалтерського обліку з податку у напрямі скорочення кількості розбіжностей між ними;
- критичний перегляд пільг з податку з метою ліквідації тих, що не дали адекватного економічного ефекту у чотирирічний термін із часу їх запровадження;
- включення до переліку об'єктів державної власності, які підлягають приватизації, всіх збиткових протягом останніх трьох років підприємств;
- посилення підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності;
- переорієнтація на оподаткування фінансового сектору економіки замість реального.

Переконані, що реалізація запропонованих заходів у сукупності з іншими задекларованими до виконання напрямами в рамках Програми економічних реформ є актуальними кроками, що здатні створити сприятливі умови для ведення ділової активності та покращення фінансово-економічного стану підприємствами України без шкоди для показників державного бюджету.

Література

1. Андрущенко В.Л. Ефективність адміністрування податків за критеріями Світового банку / В.Л. Андрущенко // Міжнародне співробітництво України в сфері оподаткування. – Ірпін, Національний університет ДПС України. – 2009. – С. 24–41.
2. Варналій З. С., Серебрянський Д. М. Вплив оподаткування прибутку на економічний розвиток України / З.С. Варналій, Д.М. Серебрянський // Економіка України. – 2010. – № 5. – С. 55–70.
3. Єфіменко Т. І. Податки в інституційній системі сучасної економіки / Т. І. Єфіменко. – НАН України, Інститут економіки та прогнозування – К., 2011 – 688 с.
4. Мельник В. М. До питання формування теоретичних засад адміністрування податків / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2008. – № 9. – С. 3–9.
5. Соколовська А. М. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 42–53.
6. Тарангул Л. Л. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / за заг. ред. Л.Л. Тарангул; Нац. ун-т ДПС України. – Ірпін, К : Фенікс, 2012. – 532 с.
7. Eurostat: Taxation trends in the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-

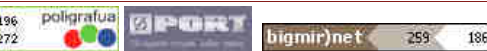
[13001/EN/KS-DU-13-001-EN.PDF](#)

8. У кіпрської «податкової гавані» з'являються конкуренти // Кореспондент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/business/taxes/1536131-u-kiprskoyi-podatkovoyi-gavani-zyavlyayutsya-konkurenti>
9. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році». – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
10. Інформації за даними сайту Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>
11. Марчак Д. Почему не выполняется госбюджет-2013 / Д. Марчак // Forbes Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/nation/1359236-pochemu-ne-vypolnyaetsya-gosbyudzhet-2013>
12. Уряд скасує більше половини пільг з ПДВ і податку на прибуток // Дзеркало тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/ECONOMICS/uryad-skasuye-bilshe-polovini-pilg-z-pdv-i-podatku-na-pributok.html>
13. The Global competitiveness Report 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>
14. Серебрянський Д. М., Смірнова О. М., Стадник М. В. Оцінка фіскальних і методологічних аспектів гармонізації податкового та бухгалтерського обліку щодо податку на прибуток підприємств / Д. М. Серебрянський, О. М. Смірнова, М. В. Стадник // НДІ фінансового права. – Ірпінь, 2013. – 60 с.

References:

1. Andruschenko V. L. (2009), "The effectiveness of tax administration by the criteria of the World Bank", *Mizhnarodne spivrobitnytstvo Ukrainy v sferi opodatkuvannya, Irpin', Natsional'nyj universytet DPS Ukrainy*, pp. 24-41.
2. Varnalij Z. S., Serebrians'kyj D. M. (2010), "The impact of income taxation on the economic development of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 5, pp. 55-70.
3. Yefymenko T. I. (2011), "Taxes in the institutional system of the modern economy", *Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya, Kyiv*, p. 688.
4. Mel'nyk V. M. (2008), "On the question of the theoretical principles of tax administration", *Finansy Ukrainy*, vol. 9, pp. 3-9.
5. Sokolov's'ka A. M. (2011), "The problems of monitoring the effectiveness of tax preferences in Ukraine" *Finansy Ukrainy*, vol. 3, pp. 42-53.
6. Taranhul L. L. (2012), "Budget support and tax incentives for the national economy of Ukraine", *Irpin'*, p. 532.
7. Eurostat: Taxation trends in the European Union (2013), [Online], available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-13001/EN/KS-DU-13-001-EN.PDF
8. "In Cyprus "tax haven" emerging competitors" (2013), *Korespondent*, [Online], available at: <http://ua.korrespondent.net/business/taxes/1536131-u-kiprskoyi-podatkovoyi-gavani-zyavlyayutsya-konkurenti>
9. Annual Message of the President of Ukraine to the Parliament of Ukraine "About the internal and external situation of Ukraine in 2013" (2013), *Kyiv*, p. 576.
10. Information from the site of the Ministry of Finance of Ukraine [Online], available at : <http://www.minfin.gov.ua/>
11. Marchak D. "Why does not hold the state budget 2013", *Forbes Ukraina*, [Online], available at : <http://forbes.ua/nation/1359236-pochemu-ne-vypolnyaetsya-gosbyudzhet-2013>
12. "Government cancels more than half the benefits of VAT and income tax", *Dzerkalo tyzhnia*, [Online], available at : <http://dt.ua/ECONOMICS/uryad-skasuye-bilshe-polovini-pilg-z-pdv-i-podatku-na-pributok.html>
13. The Global competitiveness Report 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>
14. Serebrians'kyj D. M., Smirnova O. M., Stadnyk M. V. Evaluation of fiscal and methodological aspects of harmonization of taxation and accounting on corporate income tax (2013), *NDI finansovoho prava, Irpin', p. 60.*

Стаття надійшла до редакції 13.01.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"